

1. ÚLOHA ZNALCE V HYDROGEOLOGII A GEOLOGII (ZNALEC NENÍ ADVOKÁT)

Čtenářům tohoto příspěvku je nutno předem vysvětlit, jaká je faktická úloha znalce, zejména v procesu posuzování hydrogeologických podkladů ke stavbě jímacích objektů pro podzemní vody a případného doporučení jejich oprav, úprav nebo i dodávek nové techniky, například pro těžbu optimální jakosti podzemních vod včetně vod minerálních, termálních a silně proplyněných, při budování monitorovacích systémů k ochraně zdrojů podzemní vody, kontroly těsnosti skládek odpadů, kontroly nezávadnosti provozů atomových elektráren a problémových výrobních podniků, skladů nebezpečných surovin, rozvoje nebezpečných svahových pohybů vlivem srážek, půdních a podzemních vod (tzv. sesuvů půdy), pronikání odpadních vod z netěsných jímek a potrubí, atd. Aplikací v terénu, kde může hydrogeolog uplatnit své zkušenosti je nepřeborné množství a v kombinaci se znalostmi techniky a metod práce ve výzkumu jde o ideální povolání. Tato konkrétní problematika spadá svým obsahem pod tzv. geologické práce a v praxi je k jejich provádění už od roku 1991 nezbytné „Osvědčení MŽP ČR k projektování, provádění a vyhodnocování geologických prací v hydrogeologii“, s právem k označování posudků a nálezů používat tzv. kulaté razítko se státním znakem, jménem a osvědčením. Toto Osvědčení jsem vlastnil po 13 let (1993-2005) na tzv. výjimku ze vzdělání pro činnosti svojí bývalé úspěšné firmy JAK spol. s r.o. Brno hned ve dvou specializacích - Hydrogeologii“ a „Geologickém výzkumu“. Pouhou změnou vyhlášky, která všechny výjimky (bylo jich v celé ČR jen asi 5) ze vzdělání zrušila, jsem o ně přišel a na písemnou žádost o její znovu udělení k pokračování platnosti těch dvou „Osvědčení...“ mi tehdejší ministr životního prostředí RNDr. Ambrozek osobně zdvořile odepsal, že „když jsem v hydrogeologii a geologickém výzkumu už soudním znalcem, tak má to moje „kulaté razítko znalce má větší hodnotu než 2 jejich z MŽP a tedy že je vůbec nepotřebuji“. Sice jsem ještě po několik let (2000 – 2005) platnosti mé výjimky takto, defacto nadbytečně, však nicméně pro investory úctyhodně a zajímavě, mohl užívat Kulatá razítka se státním znakem z MŽP obě i ve svých znaleckých posudcích, neboť tomu odpovídala i jejich zadání a zajímavé závažné kauzy pro vojsko, správní orgány, podniky i občany.

Z díkce zákona o znalcích a tlumočnících vyplývá, že jde vesměs o uznávané odborníky s kvalifikací vyššího řádu, než mají osoby např. s „Osvědčením z MŽP“, kde stačí pouze ukončené vysokoškolské vzdělání v daném oboru a určitý počet let praxe. Na znalce musí být uchazeč také ještě doporučen nejméně dvěma uznávanými autoritami (např. profesory vysokých škol z oboru, vedoucími úředníky z vyššího správního orgánu, apod.).

Zatím co osobám s Osvědčením z MŽP je rozsah jejich práv definován (a tím i omezen) již samotným názvem toho dokumentu „projektování, provádění a vyhodnocování geologických

Úloha znalce v hydrogeologii a geologii (znalec není advokát)

Napsal uživatel Jaromil Krajča
Neděle, 13 Květen 2012 17:40

prací“ – např. „v hydrogeologii, inženýrské geologii, geofyzice, atd“. , zákon o znalcích a tlumočnících žádná omezení práv znalců nezná. Je-li tedy někdo znalcem v určité odborné specializaci, může v ní navrhopvat, provádět a posuzovat cokoliv, co s ní souvisí. Četným nositelům toho „Osvědčení z MŽP“ se to pochopitelně nelíbí a snaží se různými „věcnými“ rozbory a „právními“ výklady, zejména v rámci České asociace hydrogeologů, pravomoci znalců nějak omezit. Nutno uvést, že institut soudních znalců je u nás i ve světě skoro tak starý, jako naše republika sama. Existoval u nás už za Rakousko-Uherska pod ochranou tehdejšího práva. Je tedy mnohem starší i než celé to MŽP ČR a všechny jeho „osvědčovací“ procedury. O tom, jak mnoho jsou někteří pracovníci s oním „Osvědčením MŽP“ pro různá odvětví geologie často své věci neznalí, dokonce nezodpovědní a jistým způsobem i „zkorumpovaní“ existuje nemálo podkladů.

Znalci jsou podle zákona o znalcích a tlumočnících ve své koncesi udělované podle trvalého bydliště příslušnými Krajskými soudy takto nazýváni prostě proto, že svůj obor „znají“ a dokáží se v problematice řešené znaleckým posudkem rychle orientovat a správně rozhodnout. Soudní znalec si může navíc (na rozdíl od osoby s „Osvědčením...“ z MŽP, komerčně závislé na svých zákaznících a existenčně i na svém zaměstnavateli) ovšem také dovolit kritizovat kdykoliv a doporučovat cokoliv, pokud to má tzv. „hlavu a patu“ právě proto, že není a nesmí být vázán žádnou podřízeností a povinnostmi z pracovního úvazku na nějakou komerční (výrobní či prodejní) firmu. Není na ní také závislý ani svým palmáre. Znalec má jmenovitý znalecký dekret, odpovídá za posudek v celém rozsahu jen ten, jehož jméno je v kulatém razítku vyznačeno. Honoráře za znalecké posudky (tzv. znalečné) nejsou ani tak vysoké, ani tak časté, aby si je znalec musel vynucovat např. soudně. Nesolventním zákazníkům může udělat „cenu hluboko pod obvyklou“, když ho případ odborně zajímá. (Znalectví je v pokročilém věku obvykle spíše „hobby“ než cokoli jiného.) Pokud jej však do určité kauzy jmenuje za znalce přímo určitý (okresní, krajský, nejvyšší) soud svým Usnesením, nebo nějaký jiný státní orgán (Správní úřad, Policie ČR, Vězeňská služba, konkrétní ministerstvo, apod.), vyúčtovává své znalečné přímo tomu státnímu orgánu a tehdy je pak na posuzovaném subjektu skutečně zcela nezávislý. Znalečné si potom soud či jiný státní orgán přičte ke svým výlohám a vymůže si je třeba i exekucí. Znalec však stojí vůči soudnímu, policejnímu či správnímu orgánu, který jej tím posudkem pověřil, popř. vůči firmě či osobě, která si jej ke zpracování posudku sama najala, vždycky osamocen, vždycky mimo ni, odpovídá jen sám za sebe. Za jeho práci tedy už nenese spoluodpovědnost nějaký jeho nadřízený (vedoucí, ředitel organizace apod., ani v případě že je navíc ještě zaměstnán). U osob s oním „Osvědčením...“ z MŽP v pracovním poměru tomu tak není. Ale ani k posudku přizvaný konzultant či spolupracovník, bez ohledu na jeho postavení. Jeho názor prezentuje pak znalec vždy jako svůj vlastní, i když jeho jméno uvede v posudku a ten názor jako „citát“. Krátce řečeno – odpovědnost znalce je nedílná za všechno co napíše.

Ovšem znalci bývají obvykle už důchodci mimo pracovní poměr, anebo (v populárních oborech, jako jsou nemovitosti apod.) navíc ještě osoby „na volné noze“, tzv. OSVČ – osoby samostatně výdělečně činné. Tyto věci se nevyklučují. Pak tedy ovšem mají ke své znalecké činnosti ještě jednu i více živností, podle živnostenského zákona, tak jako je má např. i autor tohoto příspěvku. Kulatou pečetí se státním znakem, se svým jménem a specializací, ovšem opatřuje pouze znalecký posudek vedle svého podpisu znalec sám a pochopitelně nejenom posudky, ale i důležité dokumenty k nim zpracované, např. do příloh. Tzv. „plochá razítka“ obvyklá u organizací znalec buď nepoužívá, nebo maximálně v běžné obchodní korespondenci

a k označování obálek.

Autor příspěvku ovšem považuje za vhodné (byť v daném případě defacto za nikoli nutné) ještě jenom pro úplnost upozornit k vysvětlení postavení znalce v procesu posuzování znaleckých kauz, tj. obvykle sporů řešených až u soudů všech stupňů, ještě také všem laikům, že „soudní znalec není advokát“. Nemůže a nesmí bez výhrad a uplatnění vlastních názorů pouze převzít a obhajovat názory a informace plátců posudků, nechť je to státní orgán, podnik nebo jednotlivý občan. V daném případě pak např. zpravidla laiků na geologii, hydrogeologii a monitoring, aniž by se přesvědčil, že tato stanoviska mají nějaké reálné základy, oporu v zákonech a aniž by se pokusil jim některé jejich eventuální (fyzikálně, fyzikálně-chemicky, hydraulicky a hydrogeologicky) chybné představy vyvrátit a uvést je na pravou míru.

Naproti tomu advokát vždy musí bojovat za představy a názory jeho klienta, radit mu mlčet kde je to vhodné i lhát, kde je to nutné, v tom přece spočívá jeho hlavní úloha „obhájce“, za tu je placen Úkolem znalce, však není nikoho obhajovat, vyvinít z chyb, překrucovat fakta, lhát apod., ale pomoci jak objednateli posudku, tak i správním orgánům, policii nebo i soudu dobrat se pravdy věcnými nálezy a objektivními závěry svých znaleckých posudků. V jednom směru jsou si však advokáti a znalci přesto podobní – jejich odbornost (pověst) se vesměs posuzuje podle počtu, náročnosti a úspěšnosti řešení jejich kauz (žalob nebo posudků).

S podobnou mylnou představou o úloze znalce placeného občanem nebo organizací jsem se setkal v praxi už několikrát. Ale s takovou představou na straně orgánu státní správy, která odpovídá zásadě – „my Tě platíme, tak s námi drž krok“) jsem se ve své praxi setkal poprvé až v roce 2006. Takováto představa o poslušnosti odborníka-znalce je v oboru soudního znalectví zcela nepřijatelná a pro mne nepředstavitelná. Honorář za takto „shora nadekretovaný“ znalecký posudek by pak nebyl nic jiného než obyčejný úplatek. Takovým kauzám je proto lépe se předem vyhnout. Někdy však nelze předvídat, co se z té kauzy nakonec vyvine.

Nelze srovnávat obsah a formu např. „hydrogeologického posudku“ (lokality skládky, vrtu, studny) z geologicko-průzkumné organizace, se znaleckým posudkem stavu této lokality a onoho cizorodého tělesa na ní umístěného, jak se bohužel, byť v praxi znalce poprvé, již stalo.

Hydrogeologický posudek je tedy svou skladbou a obsahem vždy poměrně stereotypní elaborát, zavedený v hydrogeologii už po desítky let podle zásad archivačního řádu GEOFONDU Praha. Tyto posudky osob s „Osvědčením z MŽP“ se pak sobě podobají „jako vejce vejci“. Mění se v nich pouze místní geologické, hydrogeologické, popř. hydrochemické parametry území a naměřená data (o konstrukci vrtů, hladinách, jakosti vody apod.). Totéž se však týká posudků z oboru inženýrské geologie, sanační geologie, geofyziky atd. Právě stereotypnost umožňuje některým organizacím a jednotlivcům s „Osvědčením MŽP“, kteří se takovou posudkovou činností živí, vydělávat vzhledem k rozsahu a malé pracnosti posudků neúměrné honoráře. Například si vzájemně razítkují posudky lidé s různými typy „Osvědčení...“, když skutečný posuzující v dané věci „to správné razítko nemá“ !! Přičemž razítkující spoluautor lokalitu či vrt ani neviděl. S mým názorem na takovou praxi v hydrogeologii, spolu s popsányi obdobnými problémy v kvalitě vrtných prací, už projevila souhlas a poděkování za rozbor situace v ČR i Vědecká rada České asociace hydrogeologů v listopadu 2008, a tak se snad tímto fenoménem konečně někdo začal jednou u nás vážně zabývat. S autorovým názorem na

stav věcí dokonce projevili spontánní souhlas i někteří čeští hydrogeologové.

Znalecký posudek je tedy na rozdíl od těch stereotypních „hydrogeologických“ obvykle typické původní autorské dílo se všemi atributy individuální autorské práce, na níž je podepsána osobnost a autorská licence znalce a každý jeho posudek je také obvykle úplně jiný.

Vůbec tedy nezáleží na tom, kdo si znalce objedná a kdo ho platí, důležité je, aby byla na podkladě jeho znaleckého posudku sjednána náprava. Často je cílem znaleckého posudku pouze předložit tak silné argumenty, aby se „rozhoupaly příslušné orgány“ a takto se zabránilo ekologickým či jiným škodám. Z toho ovšem nutně plyne, že znalec si nemůže příliš „brát servítky“ při definování závad a jejich příčin a stane se tak snadno někomu nepohodlným. Ve výjimečných případech to může vést i k tomu, že znalec nakonec svou práci raději odvede i zadarmo. Například když posudek defacto „nemá ani objednatele“, tj. byl vypracován iniciativně a dobrovolně, v zájmu ochrany životního prostředí a k dosažení nápravy. Jindy prostě jenom proto, že ač byl posudek řádně (byť i jen ústně) objednán, kvalitně a svědomitě zpracován, nebyl však objednatelem uhrazen. K neproplacení znaleckého nemusí dojít, pod se objednatelem posudek nezamlouval, protože znalec v něm objektivně zhodnotil danou situaci, zjistil že objednatel posudku se mýlí a ve svých argumentech pravdu nemá a odmítl se proto podříditi jejím názorům a zastávat je v posudku.

Znalec je tedy podle §19 zákona o životním prostředí (tak jako konečně i každý občan ČR) povinen včas upozornit, pokud nějaké nebezpečí pro životní prostředí podle jeho názoru hrozí. Zvláště když byl defacto ustanoven znalcem v problematice právě proto, že se v ní vyzná a že tomu oboru dobře rozumí a umí proto možné, hrozící nebo už vzniklé nebezpečí správně odhadnout, definovat (například pomocí tzv. „zkrácené analýzy rizik“ provedené jím samým v rámci posudku) i navrhnout řešení. A bez ohledu na to, zda se to objednateli posudku a místním správním orgánům bude líbit nebo ne. Jak jsem zjistil, panuje bohužel právě v této problematice u nás už od roku 1990 značná ledabylost. V Evropě už všeobecně známé korupční prostředí, kterým je ČR i v cizině už bohužel velmi proslulá, se projevuje i v oblasti, kde mohou být lidské životy nebo jejich životní prostředí nenávratně poškozeny. Mnohé, i již oficiálně uzavřené skládky odpadů, mají u nás stále charakter staré ekologické zátěže a vyžadují ještě po desetiletí od jejich uzavření systematický monitoring. Znalec na základě desítek poznaných lokalit už dříve (ve své knize z roku 2006) konstatoval, že skládek kde ten u nich instalovaný monitorovací systém skutečně vyhovuje místním hydrogeologickým poměrům a poznatkům ve světě, není ani celou polovinou z počtu těch, které různého stáří a v různé fázi svojí existence jsou v ČR a SR oficiálně zaregistrovány. K nápravě tohoto stavu se snaží dle svých sil přispět jednak svými publikacemi, jednak svými posudky. Obdobná, byť nikoli přímo „zdraví nebezpečná“ situace vzniká omezováním využitelné kapacity starších vodních zdrojů budováním nelegálních studní a vrtů.

2. NEVYUŽÍVANÉ MOŽNOSTI ČESKÉHO PRÁVA, KTERÉ PODMIŇUJÍ JEDNÁNÍ

České právo v celé řadě vyhlášek a prováděcích předpisů ministerstev, NKÚ a správních úřadů předem počítá s tím, že lidé budou jejich různé právní normy a nařízení obcházet a zneužívat. Je to dáno lidskou přirozeností, povahou, projevem rebelanství vůči úřední moci jedněch (těch

chudších) i jistou formou arogance (těch bohatších). Proti tomu nic nezmůže ani výchova v rodině či ve školách. Každý člověk v tu větší tu v menší míře nějaký předpis poruší (jednorázově i opakovaně) a za to mu hrozí sankce. S tím je třeba v životě počítat. Není mým úkolem zde vypočítávat, jaké formy sankcí hrozí těm, kdož poruší právní normy a předpisy související s geologickou a hornickou činností. Ty si lze snadno najít na Internetu. Sankce, kterých by se měli potenciální přestupci bát, by měly být tak účinné a tak známé, aby působily výchovným účinkem a preventivně, aby zabránily konání oněch nezákonností. Bohužel o jejich výši často rozhodují lidé, jimž není proti mysli přijmout úplatek.

Na mnoha kauzách, které jsem u nás již řešil i na těch, které mne snad ještě čekají, mi vždycky vadila a vadí tak bezmezná drzost, bohorovost až arogance, se kterou se např. někteří investoři vrtaných studní dopouštěli provinění proti zákonům, ačkoliv u mnohých z nich bylo možné už z úrovně jejich vzdělání předpokládat, že moc dobře vědí, co činí. Často se asi spoléhali na to, že tu věc nějak sami nebo někdo za ně nakonec zařídí. A bohužel je smutným faktem, že to obvykle dopadne podle jejich představ. Také mi poté vadí bezbřehá tolerance a podřízenost některých místních správních orgánů jim vyhovět, když jsou nakonec donuceni vše přiznat, např. že studna není hluboká dle projektovaných a schválených 30 m, ale že je o celých několik desítek metrů, např. o 24 m hlubší. Dále zde zaznělo tvrzení, že návozem vody do suché studny vlastně po léta její majitel „vylepšoval stav vodní hladiny v okolních studních“. Měl to se sousedy vůbec domluveno? Má od každé navezené cisterny k dispozici úplný rozbor vody z akreditované laboratoře, že není chemicky a zejména mikrobiologicky závadná? Co když už tehdy naváženou vodou znehodnotil bakteriologicky? Podezření např. na salmonelozu je v takových případech vždy na místě. Jak známo, mikroby se tak snadno neadsorbují na horninové prostředí jako chemické složky vody. Nedochozí k tak intenzivní přirozené atenuaci, filtrují s vodou do velkých vzdáleností od místa vsaku. Jejich pohyb prostředím je mj. funkcí velikosti, viry se šíří prakticky téměř neomezeně daleko. Naopak se za příznivých teplot a dalších podmínek intenzivně množí a mohou na dlouho, spíše natrvalo znehodnotit zdroje pitné vody v širokém okolí. Jen za tento fakt by mohl od Okresní hygienické stanice dostat notnou pokutu, protože tak činil bez jejího souhlasu a kontroly. A pokud se např. nyní exaktním vzorkováním vody ve všech dotčených studních a solidními rozborů prokáže mikrobiální znečištění okolních studní, příslušné náhrady škody pak půjdou do stovek tisíc Kč.

Zbavit zvodněný kolektor uměle vytvořeného i přirozeného mikrobiálního znečištění je velice pracné, zdoluhavé a nákladné. Znečištění celého obecního vodovodu jedinou studnou kontaminovanou z hnojiště dobytčích fekálií jsem již řešil. Kontaminovaná studna musela být zlikvidována tamponáží speciálním betonem a likvidace znečištění kolektoru se táhlo ještě několik let. Zemědělec – viník události, teď musí pitnou i užitkovou vodu pro svůj statek dovážet. Vyhloubení nové studny na jeho pozemku mu zatím nebylo povoleno. Proto já v takových případech porušení pravidel a zákonů preferuji okamžitou likvidaci nepovoleného díla, souběžně také pokuty investorovi i vrtné firmě a ne jim ještě dodatečnými schvalovacími procedurami vycházet vstříc. V takových případech mám vždy vážné podezření na korupci.

Autor: **Jaromil Krajča**
znalec